

Адміністративне право і процес

УДК 342.9:340.142

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20648305>

Гарантії держави щодо виконання судових рішень: зміст, обсяг та характеристика

Костюк Михайло Анатолійович,

аспірант кафедри адміністративного і фінансового права

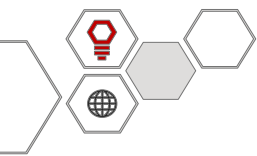
Національного університету «Одеська юридична академія», Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0003-5758-1643>

Прийнято: 18.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. Статтю присвячено визначенню змісту, обсягу та характеристики гарантій держави щодо виконання судових рішень. Встановлено, що особливий статус держави як учасника суспільних відносин зумовив існування численних особливостей притаманних їй суб'єктам, які є носіями публічної влади, та їй суб'єктам, утворених ними з метою реалізації публічних інтересів, під час виконання судових рішень, в яких вони є боржниками.

Визначено, що особливостями виконавчого провадження, передбаченими Законом України «Про виконавче провадження» у яких боржником суб'єкт, носій публічної влади, та суб'єкт, утворений ним з метою реалізації публічних інтересів, є заборона звернення стягнення на майно чи кошти окремих категорій боржників та заборона примусової реалізації їх майна. Акцентовано, що прийняття Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» стало спробою компенсування негативних наслідків зазначених вище виключень, пов'язаних із заборonoю звернення стягнення на майно чи кошти

окремих категорій боржників та заборорою примусової реалізації їх майна. Обґрунтовано, що визначення обсягу та змісту гарантій держави щодо виконання судових рішень здійснюється за допомогою суб'єктного критерію, що полягає у визначенні переліку суб'єктів, до яких як до боржників встановлюється спеціальний порядок виконання судових рішень про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна.

Визначено, що до суб'єктів, на яких поширюються гарантії держави щодо виконання судових рішень, належать державні органи, державні підприємства, установи, організації, а також юридичні особи, примусова реалізація майна яких забороняється відповідно до законодавства. Обґрунтовано необхідність розширювального тлумачення поняття «державний орган» для цілей застосування положень Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». Встановлено відсутність необхідності поширення дії цього Закону на посадових чи службових осіб державних органів. Окреслено перспективні напрями подальших наукових досліджень.

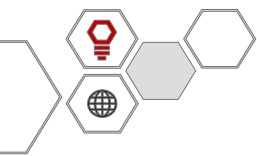
Ключові слова: гарантія, держава, державний орган, державне підприємство, установа, організація, юридична особа, примусова реалізація майна, судові рішення, виконання судових рішень, виконавче провадження, заборона.

State guarantees for the execution of court decisions: content, scope and characteristics

Mykhailo Kostyuk,

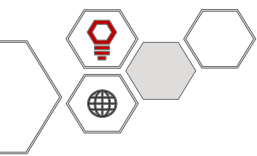
Postgraduate student of the Department of Administrative and Financial Law,
National University "Odesa Law Academy", Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0003-5758-1643>

Abstract. The article is devoted to determining the content, scope and characteristics of state guarantees for the execution of court decisions. It is established that the special status of the state as a participant in public relations has led to the existence of numerous features inherent in both entities that are bearers of public power and entities established by them for the purpose of implementing public interests, during the execution of court decisions in which they are debtors.

It is determined that the features of enforcement proceedings, provided for by the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings" in which the debtor is a subject, a bearer of public power, and an entity established by them for the purpose of implementing public interests, are the prohibition of foreclosure on property or funds of certain categories of debtors and the prohibition of forced sale of their property. It is emphasized that the adoption of the Law of Ukraine "On State Guarantees for the Execution of Court Decisions" was an attempt to compensate for the negative consequences of the above-mentioned exceptions related to the prohibition of foreclosure on property or funds of certain categories of debtors and the prohibition of forced sale of their property. It is substantiated that the determination of the scope and content of state guarantees for the execution of court decisions is carried out using the subject criterion, which consists in determining the list of subjects to which, as debtors, a special procedure for the execution of court decisions on the recovery of funds and the obligation to perform certain actions with respect to property is established. It is determined that the subjects to which state guarantees for the execution of court decisions apply include state bodies, state enterprises, institutions, organizations, as well as legal entities, the forced sale of whose property is prohibited in accordance with the legislation. The need for an expanded interpretation of the concept of "state body" for the purposes of applying the provisions of the Law of Ukraine "On State Guarantees for the Execution of Court Decisions" is substantiated. It is established that there is no need to extend the scope of this Law to officials or employees of state bodies. Promising directions for further scientific research are outlined.

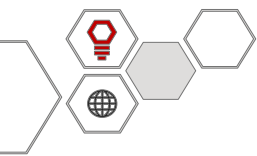

Keywords: guarantee, state, state body, state enterprise, institution, organization, legal entity, forced sale of property, court decision, execution of court decisions, enforcement proceedings, prohibition.

Постановка проблеми. Конституційний обов'язок держави забезпечувати виконання судових рішень, встановлений ч. 2 ст. 129¹ Конституції України [1], передбачає встановлення ефективного законодавчого механізму виконання судових рішень. З урахуванням цього, держава зобов'язана забезпечувати повне та своєчасне виконання судових рішень, що є невід'ємним елементом права на судовий захист та безпосередньо передбачається положеннями ст. 6 та ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2], та підтверджується практикою Європейського Суду з прав людини, яка згідно з ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3], також є джерелом права в Україні.

У відповідності до цього, головним чином питання примусового виконання судових рішень врегульовано положеннями Закону України «Про виконавче провадження» [4]. Цей закон є загальним, що визначає порядок примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) незалежно від суб'єктів, які є боржниками. Водночас, особливий статус держави як учасника суспільних відносин зумовив існування численних особливостей притаманних їй суб'єктам, які є носіями публічної влади, та їй суб'єктам, утворених ними з метою реалізації публічних інтересів, під час виконання судових рішень, в яких вони є боржниками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика виконання судових рішень, законодавче встановлення відповідних гарантій та забезпечення їх реального втілення, а також статус уповноважених суб'єктів у цій сфері залишається однією із найактуальніших теми досліджень. Це праці В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяка, Л.Р. Білої-Тіунової,

О.А. Більчука, В.М. Бевзенко, А.В. Гайченко, І.П. Голосніченко, І.С. Гриценко, О.М. Гришка, Є.В. Додіна, А.С. Зеленова, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Г.А. Майданевич, Т.О. Мацелик, Р.С. Мельника, Т.П. Мінки, Я.В. Лазур, В.П. Мороз, Д.В. Приймаченка, А.В. П'ятницького, Р.В. Миронюка, Д.В. Смотрич, П.Я. Стельмашука, І.В. Француза, С.О. Якимчук та ін.

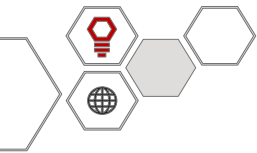
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Проблематика гарантій держави щодо виконання судових рішень безпосередньо у контексті положень Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», залишається малодослідженою у науці, оскільки обмежується окремими працями Ю.В. Черняк та В.Ю. Стрілько (2013) [5], Ю.В. Білоусова (2018) [6], М.І. Логвиненко та А.І. Висоцького (2021) [7]. Загальна кількість таких праці та час їх здійснення засвідчує актуальність звернення уваги на гарантії держави щодо виконання судових рішень в Україні на сучасному етапі розвитку, у тому числі з урахуванням правового режиму воєнного стану.

У зв'язку з цим, **метою** цієї статті є визначення змісту та обсягу гарантій держави щодо виконання судових рішень, а також їх характеристика.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із змісту положень Закону України «Про виконавче провадження» вбачається про встановлення таких особливостей виконавчого провадження, у яких боржником суб'єкт, носій публічної влади, та суб'єкт, утворений ним з метою реалізації публічних інтересів як неможливість примусового виконання рішень приватними виконавцями (п. 2-3 ч. 2 ст. 5), заборона накладення арешту на кошти (п. 7 ч. 3 ст. 18), повернення виконавчого документу стягувачу (п. 9 ч. 1 ст. 37), заборона звернення стягнення на кошти (абз. 2 ч. 2 ст. 48), неможливість накладення арешту на кошти, що знаходяться на рахунках (ч. 3 ст. 52) [4].

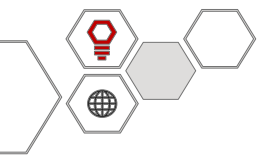
Загалом йдеться про заборону звернення стягнення на майно чи кошти окремих категорій боржників, це зокрема суб'єкти, які є носіями публічної

влади, та суб'єкти, утворені ними з метою реалізації публічних інтересів, та заборону примусової реалізації їх майна. Наприклад, положеннями Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» [8] встановлено мораторій на застосування примусової реалізації майна державних підприємств та господарських товариств, а також господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі, а положеннями Закону України «Про відновлення платоспроможності державних вугледобувних підприємств» [9] зупинено виконавчі провадження та заходи примусового виконання рішень щодо державних вугледобувних підприємств.

Аналізуючи питання встановлення та дії таких мораторіїв, Ю.В. Білоусов зазначає, що Україна як держава у внутрішніх майнових відносинах, очевидно, вимушено скористалася своїми можливостями щодо застосування певних пріоритетів і переваг щодо виконання судових рішень [6, с. 48]. У продовження цієї думки науковець, на прикладі Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна», справедливо звертає увагу на те, що такий засіб встановлено як тимчасовий, до вдосконалення визначеного законами України механізму примусової реалізації майна (ст. 1 цього Закону), хоча реальні строки чинності цього мораторію вже не виправдано тривалі [6, с. 49].

Про тимчасовий характер мораторію, встановленого положеннями Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» наголошувалось під час розгляду Конституційним Судом України питання відповідності Конституції України (конституційності) положень цього Закону, зокрема про це зазначали Голова Верховної Ради України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України та Фонд державного майна України (п. 2 мотивувальної частини рішення від 10.06.2003 № 11-рп/2003 [10]). Поряд з цим, Конституційний Суд України підкреслив, що прийняття зазначеного Закону було зумовлено недосконалістю механізму примусової реалізації майна

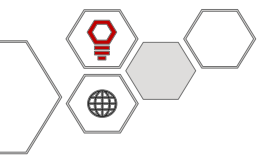

(абз. пп. 3.3 п. 3 мотивувальної частини рішення від 10.06.2003 № 11-рп/2003 [10]), але до теперішнього часу мораторій продовжує діяти, отже, ефективного механізму примусової реалізації майна вироблено так і не було.

Спробою компенсування негативних наслідків зазначених вище виключень, пов'язаних із заборонаю звернення стягнення на майно чи кошти окремих категорій боржників та заборонаю примусової реалізації їх майна, було здійснено шляхом прийняття Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [11], положеннями якого встановлено спеціальний порядок виконання судових рішень. Таким чином, положеннями зазначеного Закону встановлюються гарантії держави щодо виконання судових рішень.

Обсяг зазначених гарантії держави щодо виконання судових рішень визначається насамперед за допомогою суб'єктного критерію. Так, згідно з положеннями ч. 1 ст. 2 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» гарантії поширюються на випадки стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, у разі якщо боржником є: (1) державний орган; (2) державне підприємство, установа, організація; (3) юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства [11]. Вважаємо необхідно більш детально характеризувати їх для цілей застосування положень Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [11].

Державним органом у чинному законодавстві України визначається «орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю» (абз. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [12]). Аналогічне визначення міститься у п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіа» [13]. При

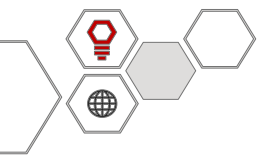

цьому, слід звернути увагу на те, що наведене визначення поняття «державний орган» співпадає за змістом з іншими поняттями, які використовуються у законодавстві для позначення державних органів, зокрема «суб'єкт владних повноважень» (абз. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про інформацію» [14], п. 7 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України [15]), «адміністративний орган» (п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про адміністративну процедуру» [16]).

З цього визначення можливо виокремити такі ознаки державних органів, як: (а) має законодавчо визначений статус органу державної влади/колегіального органу або іншого суб'єкта публічного права; (б) здійснює від імені держави владні управлінські функції; (в) здійснює повноваження на всій території України або на території окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Таким чином, у випадку стягнення коштів з державних органів або зобов'язання вчинити певні дії щодо їх майна застосовуються гарантії щодо виконання судових рішень, передбачені положеннями Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [11].

Посилаючись на положення ст. 56 Конституції України Ю.В. Черняк та В.Ю. Стрілько звертають увагу на те, що боржником можуть бути не тільки державний орган, а й посадова чи службова особа при здійсненні нею своїх повноважень [5, с. 53]. Необхідність та можливість поширення дії Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» на посадових чи службових осіб державних органів потребує додаткового опрацювання, оскільки за загальним правилом, передбаченим зокрема положеннями ч. 1 ст. 80 Закону України «Про державну службу» матеріальна та моральна шкода, заподіяна фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок держави [17]. Отже, у випадку, якщо відповідачем у справі є посадова чи службова особа, стягнуті

кошти відшкодуватимуться насамперед за рахунок державного органу, тобто у загальному порядку, передбаченому положеннями Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», що виключає необхідність встановлення таких особливостей щодо посадових чи службових осіб державних органів.

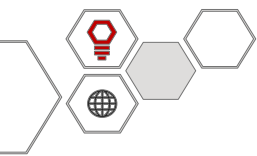
Державним підприємством, установою, організацією є будь-які підприємства, установи та організації, утворені відповідно до законодавства України на основі державної власності уповноваженими органами. Іншими словами, державні підприємства, установи та організації утворюються за рішенням державних органів, а їх статутний капітал формується за рахунок державної власності.

Визнання Господарського кодексу України [18] таким, що втратив чинність згідно з Законом України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» [19], а також встановлення засад та порядку зміни організаційно-правових форм протягом перехідного періоду вочевидь зумовлює перегляд положень Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» і частині встановлення гарантій держави щодо виконання судових рішень, боржниками у яких є державні підприємства.

Юридичною особою, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства, є будь-яка юридична особа публічного чи приватного права, утворена відповідно до законодавства України, стосовно майна якої встановлено заборону на примусову реалізацію.

Отже, юридичних осіб, на яких як боржників поширюються гарантії держави щодо виконання судових рішень, характеризують такі ознаки:

(а) юридична особа зареєстрована у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

(б) законодавством встановлено заборону на примусову реалізацію майна такої юридичної особи. При цьому, форма заборони примусової реалізації майна не конкретизується, а тому не має юридичного значення.

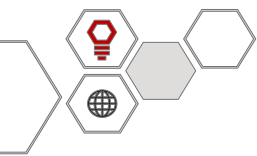
У зв'язку з цим, це може бути вчинено як за допомогою вказівки на конкретну юридичну особу або шляхом встановлення певних ознак, зокрема сфери діяльності тощо.

Також слід зазначити про те, що обсягом та змістом гарантій держави щодо виконання судових рішень охоплюється компенсація у разі невиконання відповідного судового рішення. Положеннями ч. 1 ст. 5 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [11] встановлено, що така компенсація виплачується виключно у разі, якщо відповідне судове рішення не виконується протягом трьох місяців (тобто якщо протягом цього строку стягувачу не перераховуються кошти, стягнуті судовим рішенням) у розмірі 3% річних від невиконаної суми.

Обов'язок щодо перерахування такої компенсації покладається на Державну казначейську службу України та її територіальні органи, за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Таким чином, встановлені положеннями чинного законодавства гарантії держави щодо виконання судових рішень забезпечуються відповідним компенсаційним механізмом, що безперечно підвищує їх ефективність та дієвість, а також хоча б частково відновлюються права стягувачів.

Висновки. Таким чином, гарантій держави щодо виконання судових рішень виступають компенсаційним механізмом стосовно заборони на звернення стягнення на майно чи кошти окремих категорій боржників та заборони примусової реалізації їх майна.

Визначення обсягу та змісту гарантій держави щодо виконання судових рішень здійснюється за допомогою суб'єктного критерію, що полягає у визначенні переліку суб'єктів, до яких як до боржників встановлюється

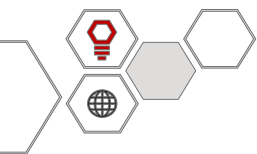

спеціальний порядок виконання судових рішень про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна. Охарактеризовано суб'єктів, на яких поширюються гарантії держави щодо виконання судових рішень. Визначено необхідність розширювального тлумачення поняття «державний орган» для цілей застосування положень Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». Встановлено відсутність необхідності поширення дії цього Закону на посадових чи службових осіб державних органів.

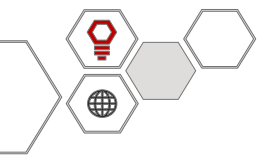
Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є визначення та характеристика процедурних аспектів реалізації гарантії держави щодо виконання судових рішень, а також адміністративно-правового статусу Державної казначейської служби України та її територіальних органів в частині практичної реалізації цих гарантії.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20200101#Text> (дата звернення 15.04.2026).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 15.04.2026).
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення 15.04.2026).
4. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. Дата оновлення: 11.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#top> (дата звернення 15.04.2026).

5. Черняк Ю.В., Стрілько В.Ю. Деякі теоретичні та практичні аспекти застосування Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 112 (2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_112\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_112(2)_9) (дата звернення 15.04.2026).
6. Білоусов Ю.В. Гарантії майнових інтересів держави під час виконання судових рішень: міжнародний та національний аспекти. *Університетські наукові записки*. 2018. № 3-4. С. 44-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2018_3-4_7 (дата звернення 15.04.2026).
7. Логвиненко М.І., Висоцький А.І. Державний виконавець – як гарант виконання судового рішення, що набрало законної сили. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 266-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anporpr_2021_4_47 (дата звернення 15.04.2026).
8. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна: Закон України від 29.11.2001 № 2864-III. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2864-14#Text> (дата звернення 15.04.2026).
9. Про відновлення платоспроможності державних вугледобувних підприємств: Закон України від 13.04.2017 № 2021-VIII. Дата оновлення: 11.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-19#Text> (дата звернення 15.04.2026).
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» (справа про мораторій на примусову реалізацію майна) від 10.06.2003 № 11-рп/2003. Дата оновлення: 10.06.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-03#Text> (дата звернення 15.04.2026).
11. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 № 4901-VI. Дата оновлення: 01.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#Text> (дата звернення 15.04.2025).

12. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 07.02.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 15.04.2026).

13. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. Дата оновлення: 01.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення 15.04.2026).

14. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Дата оновлення: 20.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 15.04.2026).

15. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top> (дата звернення 15.04.2026).

16. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення 15.04.2026).

17. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Дата оновлення: 12.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 15.04.2026).

18. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Дата оновлення: 28.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#top> (дата звернення 15.04.2026) (втратив чинність).

19. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 № 4196-IX. Дата оновлення: 12.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення 15.04.2026).